

תיקון ליקויים

החזר דמי רציף

דו"ח שנתי 14, עמ' 262

בשנים 1961/62 ו-1962/63 לא עלה בידי המשרד להבטיח בעוד מועד את ההקצבות הדרושות לתשלום שוטף של החזר דמי רציף על יבוא לשם יצוא. כתוצאה מכך הואט קצב תשלומי ההחזר, ובמשך חודשיים הופסקו התשלומים כליל.

ב-1.4.1963 נכנס לתוקפו הסדר חדש, שלפיו ממומן ההחזר מתקציב רשות הנמלים. בשנת 1963/64 העבירה הרשות למשרד למטרה זו כ-465,000 ל"י, ובמחצית הראשונה של 1964/65 כ-765,000 ל"י. לפי ההסדר מקדימה הרשות סכום ניכר על חשבון תביעות, שעוד לא הוגשו למשרד, ועל ידי כך מובטח התקציב לתשלום שוטף של התביעות. הרשות קיבלה על עצמה לממן את ההחזר על יבוא לשם יצוא שבוצע אחרי 1.4.1963, אולם במשרד המשיכו להתקבל תביעות לגבי יבוא, שהובא לפני המועד הנ"ל. לשם סילוקן אושרה למשרד בפברואר 1964 הקצבה מתקציב המדינה בסך 405,000 ל"י. אחרי השימוש בכספי ההקצבה המיוחדת לסילוק תביעות אלה עדיין נותרו תביעות בסך 90,000 ל"י בקירוב, שמחציתן נבדקו ואושרו לתשלום עד דצמבר 1964.

גם כשעמדו לרשות המשרד האמצעים הדרושים, היו פיגורים בביצוע החזר: במחצית השנייה של 1962/63 הגיעה התקופה שבין קבלת תביעה לבין סילוקה עד ל-6 חודשים.

פיגורים חלו גם בשנת 1963/64 ובמחצית הראשונה של 1964/65: רוב התשלומים נעשים 4—6 חודשים אחרי קבלת התביעה. לעתים הודיע המשרד ליצואנים רק 3—4 חודשים אחרי קבלת התביעה, שעליהם לתקנה או לצרף אליה מסמכים נוספים.

המשרד נהג לשלם את החזר לגבי כל הסחורות, שיובאו על פי רשיון יבוא לשם יצוא, בלא שבדק, אם היצוא הממשי של היצואן הצדיק את מתן החזר.

לפי ההסדר החדש מאפריל 1963 נקבעת לכל יצואן מכסה השווה לערך המוחלף הישיר של היצוא השנתי המאומד שלו (על פי נתונים של המחלקה למימון היבוא והיצוא באגף מטבע חוץ). תביעות להחזר משתלמות ליצואן, כל עוד לא עבר יבואו את המכסה, בין שהוא מיועד לשוק המקומי ובין ליצוא. המעקב נעשה בדרך השוואת היצוא בפועל לאומדן היצוא; אם היצוא בפועל נופל מהאומדן, מקטינים את המכסה לשנה הבאה בסכום מתאים (ראה גם "אשראי ליבוא חומרי גלם" — "ייצור לשם יצוא", עמ' 89).

הביקורת החוזרת העלתה, שבדרך כלל לא שולמו דמי רציף לגבי יבוא, שסכומו עלה על המכסה, אך המשרד התחיל רק בספטמבר 1964. במעקב — השוואת היצוא בפועל ב-1963 לאומדן היצוא. המעקב הראה, שמספר לא קטן של מפעלים, רובם גדולים, לא עמדו באומדן היצוא, ובנובמבר 1964 התחיל המשרד בניכוי יתרות ממכסות 1964/65. כתוצאה מהפיגור בעריכת המעקב עוד שולמו במחצית הראשונה של 1964/65 החזרים על יבוא השנה הקודמת, שלא הגיעו ליצואנים על פי יצואם למעשה.

ביקורת מסורגת העלתה מספר ניכר של תשלומי יתר — בין 20 ל-350 ל"י התשלום — שנגרמו מחמת שיטה בלתי נכונה בחישוב החזר.

המשרד גבה את ההפרשים, שהועלו בבדיקה המסורגת, שערך משרד מבקר המדינה. הביקורת העירה, כי מן הראוי לדאוג לבדיקה חוזרת של כל החשבונות. בדיקה זו עוד לא נערכה.

מענק על מחזור חברות יצוא

דו"ח שנתי 14, עמ' 272

חברות יצוא, שהיקף יצואן השנתי הוא לפחות \$250,000, זכאיות למענק בשיעור של 1/2% או 1% ממחזור היצוא. הביקורת הצביעה על הצורך להבהיר את הנחיות, לפיהן ייקבע, אלו חברות זכאיות למענק ואלו שיקולים יש להביא בחשבון בעת קביעת שיעורו.

בעקבות הביקורת הכינה חטיבת סחר חוץ הנחיות מפורטות חדשות בדבר הזכות למענק ושיעורו.

המענק שולם בין השאר לשתי חברות, שביצעו יצוא של חטים ושמונים; בשנת 1962 הסתכמו המענקים ששולמו להן ב-40,000 ל"י בקירוב. הביקורת ציינה, שבשני המקרים לא היה מקום לתשלום המענקים.

תשלומי המענק על יצוא חטים ושמונים הופסקו.

קרנות השוואה בענפי הצמר והמוצרים הסינטיים

דו"ח שנתי 14, עמ' 275

במארס 1962 הוקמה לפי צו של שר המסחר והתעשייה קרן נאמנות למוצרי צמר ולמוצרים סינטיים. הקרן גובה היטלים על רוב הטובין מיבוא הדרושים לייצור בענפים אלה, ומשלמת הטבות על הערך המוסף של יצואם.

שיעור ההיטל על טובין הדרושים בענפי הצמר הוגדל באוקטובר 1962, אולם המשרד לא דאג להודיע על כך לקרן בעוד מועד. מאחת המטויות, ששילמו עקב כך את ההיטל בשיעור הקודם גם אחרי שהשיעור הוגדל כבר היה בתוקף, לא גבתה הקרן את ההפרש, שהסתכם ב-13,178 ל"י.

בעקבות הביקורת חייבה הקרן את המטווייה בסכום המגיע.

הקרן נותנת ליצרנים אשראי לתשלום ההיטלים. במאי 1963 הוחלט על ליברליזציה ביבוא ראשי צמר, ונוכח הגידול הצפוי ביבוא לשוק המקומי דרש המשרד מהקרן להגביל את האשראי לתשלום ההיטלים על טובין אלה. בסוף 1963 נקבעו למטויות מכסות אשראי: לארבע מהן נקבעה המכסה בהתאם לאשראי הממוצע בחודשים אפריל—יוני 1963, ולחמש — מכסה העולה עד 50% מעל ממוצע זה.

מתחילת 1964 נקבעות מכסות האשראי בהתחשב בערך המוחלף של היצוא הנאמד. נמצא, שהמטויות ניצלו בתקופות שונות אשראי בסכומים העולים על המכסות; במאי

1964, למשל, הסתכם האשראי בסך כולל של כ-4.9 מליון ל"י לעומת מכסות של כ-3.8 מיליון ל"י. המשרד הסביר, שבחלק מהמקרים נתהווה ניצול-יתר של אשראי, הואיל ועוד לא קוזזו נגדו תביעות של יצרנים להטבות מהקרן.

עוד לא הונהגו מכסות אשראי ביחס לטובין אחרים, שלגביהם הונהגה ליברליזציה, כגון טובין הדרושים בענף הצמר המנופץ וראשי צמר. המשרד הסביר, שבענף הצמר המנופץ ניתן אשראי גם ביחס ליבוא לשוק המקומי כפיצוי בעד העלאת ההיטל ב-1962; בשאר הענפים ייקבעו מכסות אשראי ב-1965.

הקרן לא נקטה כל האמצעים העומדים לרשותה לגבייה מסודרת של חובות המפעלים, שזמן פרעונם עבר. רק באוקטובר 1963 החליטה הקרן להפסיק מתן אשראי למפעלים, שסכומי תביעותיהם מהקרן לא כיסו את חובותיהם או שלא הוארכה להם במפורש תקופת האשראי.

באוקטובר 1964 החליטה הקרן לדרוש מהחייבים ריבית פיגורים בשיעור 9%. עם מספר בעלי חובות גדולים היא קבעה הסדרי תשלומים לפרעון חובותיהם תוך תקופה קצובה. עם שני מפעלים לא הגיעה הקרן להסדר בדבר פרעון חובותיהם; חובו של מפעל אחד מסתכם ב-377,000 ל"י ושל השני ב-309,000 ל"י. לגבי שני המפעלים האלה החליטה הקרן להתנות את שחרור הטובין מהמכס בכך, שהם ישלמו תוספת של 25% מעל ההיטל הרגיל, על חשבון חובותיהם. הביקורת ציינה, שעל פי היקף יבואם של המפעלים בשמונה חודשים של 1964 תימשך גביית החובות בדרך זו שנים רבות.

בתקציבי המדינה הוקצבו לקרן בשנים האחרונות סכומים ניכרים לכיסוי גרעונותיה; בדברי ההסבר צוין, שהקרן אינה מאזנת את תקציבה. למעשה הראתה הקרן בשנת 1962/1963 עודף ניכר גם בלי להתחשב בהשתתפות מתקציב המדינה; עודף זה נגרם בעיקר על ידי כך, שהיצוא נפל בהרבה מן האומדן. כספי המדינה, שהועברו לקרן, שימשו לכיסוי גרעון קופתי, שסיבתו הייתה, שחלק ניכר מהוצאות הקרן — ההטבות — משתלמות במזומן, בעוד שבגביית ההיטל ניתן אשראי לתקופה ממושכת. הביקורת עמדה על כך, שההקצבה מתקציב המדינה צריכה להתבסס על תחזית מציאותית וזהירה של היצוא; התפתחות היצוא מעבר לתחזית מהווה עילה נאותה לשימוש ברזרבה הכללית שבתקציב.

גם בשנת 1963/64 סיימה הקרן את חשבוניתה בעודף. מתוך הקצבה של 4 מליון ל"י בתקציב 1963/64 הועברו לקרן 700,000 ל"י, ששימשו לכיסוי גרעונות קופתיים. בתקציב 1964/65 נקבעה לקרן הקצבה בסך 2.5 מליון ל"י, שממנה נוצל עד נובמבר 1964 סך 250,000 ל"י בלבד, שהועבר לקרן במחצית הראשונה של 1964; מאז היה לקרן עודף קופתי, שהספיק לביצוע התשלומים השוטפים. לפי אומדנים, שערכה הקרן באמצע 1964, יעלו הכנסותיה בשנת 1964/65 במידה ניכרת על הוצאותיה. בתקציב 1965/66 הוקצבו לקרן 1.7 מליון ל"י.

קווי אניות מאילת

דו"ח שנתי 14, עמ' 280

במטרה לפתח את היצוא דרך נמל אילת יזם המשרד פתיחת קווי אניות לאפריקה, אסיה ואוסטרליה. הקווים מופעלים על ידי חברת צי"ם; החוזה בין הממשלה לבין צי"ם קובע, שהממשלה תקבל את כל הרווחים ותישא בכל ההפסדים מהפעלת הקווים.

בקווי אפריקה לא חל גידול ביצוא מאז 1960. בהתחשב בהפסדים הגדלים והולכים בכל הקווים הצביעה הביקורת על הצורך, שהמשרד יגש לריכוז וניתוח של הנתונים הדרושים לביסוס ההחלטה על ההיקף והצורה של הפעלת הקווים בעתיד, וכן לניתוח הגרעונות הנגרמים בקווים וסיבותיהם.

בשנת 1963/64 שולמו לשם כיסוי הפסדי הקווים 2.26 מליון ל"י בקירוב ובמחצית הראשונה של 1964/65, 2.34 מליון ל"י; חלק מהתשלומים מתייחסים להפסדים בשנים קודמות. לפי נתוני המשרד גדל ערך היצוא (פרט ליהלומים) דרך נמל אילת לשוקי אפריקה בשנת 1963 ב-24% לעומת 1962 והסתכם ב-6.5 מליון \$ בקירוב, ולשוקי אסיה — ב-19%, ובסה"כ 12 מליון \$ בקירוב. היצוא לאוסטרליה הסתכם ב-1 מליון \$ בקירוב, עלייה של 15% לעומת 1962. המשרד עוד לא התחיל בריכוז וניתוח הנתונים הדרושים.

ההסדר עם צי"ם אין בו כדי לשמש תמריץ עסקי לחברה להביא את הקווים לרווחיות. המשרד אינו מפעיל פיקוח על הפעולות השוטפות בגיהול הקווים, שהן בעלות אופי מקצועי מובהק, וחשבונות החברה על הוצאות הקווים נבדקים למעשה רק מבחינה חשבונתית. במצב זה דרוש לפעול למען העברה הדרגתית של האחריות לקווי אילת אל צי"ם; במידה שדרושה עדיין תמיכה לכיסוי הפסדים שאינם תלויים בחברה, עדיף להקציב למטרה זו כל שנה סכום סביר מוגדר מראש.

באוגוסט 1964 נחתם חוזה בין הממשלה לבין צי"ם, לפיו עוברת לחברה האחריות לקו למזרח הרחוק. ההסכם נחתם לשנה, אולם הממשלה זכאית להאריכו לשנתיים נוספות. צי"ם התחייבה לקיים בקו 12 הפלגות לשנה, ולפקד במועדים קצובים במזרח הרחוק נמלי יעדר הנקובים בשם; הממשלה התחייבה לשלם לחברה במשך תקופת החוזה תמיכה שנתית קבועה מראש בשיעורים פוחתים.

לגבי הקווים האחרים מתנהלים דיונים עם צי"ם בדבר העברתם לאחריותה על בסיס דומה; הדיונים הגיעו לשלב מתקדם.

הטיפול בענייני חברת יצוא

דו"ח שנתי 14, עמ' 282

עד סוף 1963 לא הוכן מאזן החברה דיונגוף מערב-אפריקה בע"מ ל-31.3.1963; אולם לפי בדיקות, שנעשו ביזמת משרד המסחר והתעשייה באמצע 1963, הרעך ההפסד הנצבר ל-31.3.1963 ב-3 מליון ל"י בקירוב.

לפי המאזן המבוקר ל-31.3.1963 מסתכם ההפסד הנצבר ב-4.09 מליון ל"י בקירוב; אך בחשבונות 1963/64 נזקפו הפסדים נוספים ע"ח שנים קודמות בסך כ-750.000 ל"י,

ולפי זה הגיע ההפסד הנצבר לתאריך 31.3.1963 למעשה ל-4.84 מליון ל"י. ההפרש בין הערכת ההפסד מאמצע 1963 לבין ההפסד, שנקבע במאזן ל-31.3.1963, סיבתו בעיקר, שנתברר הצורך בהפרשות, למלאי ולחייבים, גדולות בהרבה מאלה, שהובאו בחשבון מלכתחילה.

הדיווח השוטף מהסניפים אל ההנהלה בארץ היה לקוי, ולא איפשר למוסדות החברה לקיים פיקוח והכוונה נאותים. נציגי הממשלה במועצת המנהלים לא עמדו על הנהגת סדרי דיווח שיטתי ומלא, ובנסיבות אלה לא הייתה להם תמונה נאותה על מצבה האמיתי של החברה.

מאז החלה חברת אלדא לנהל את פעולות החברה בקיץ 1963, נעשו מאמצים ניכרים כדי לשפר את סדרי הדיווח וכדי להבטיח פיקוח על עסקי החברה. הפעלת סדרי דיווח נאותים נתקלה בקשיים חמורים, ובשנת 1963/64 הושגה רק התקדמות איטית. לוועד המנהל של אלדא התברר רק ביולי 1964 המצב האמיתי של חשבון רווח והפסד של חברת דיזנגוף לשנת 1962/63 כמתואר לעיל. כן התברר, שחלק ניכר ממלאי הסניפים ל-31.3.1964 הוא עדיין קשה תנועה: מתוך מלאי בשווי של כ-677,000 ל"י, נמצא במחסנים מלאי בשווי של 164,000 ל"י למעלה משנה.

בשנת 1964/65 הונהגו סדרי דיווח חדשים, שמטרתם לאפשר פיקוח שוטף על רווחיות הסניפים, על מצבם הקופתי ועל מצב החייבים. הסניפים בארץ אחת מעבירים בדרך כלל את הדו"חות הנדרשים; הדיווח מהסניפים בארץ אחרת היה עד סוף 1964 חלקי בלבד.

בקשר לעסקי התיעוש של החברה נתגלעו חילוקי דעות בין החברה לבין המנהל האזורי שלה לשעבר, בעיקר בנוגע לזכויות שנרכשו במרוצת הזמן תוך שימוש בשמה של החברה ובשירותיה. התנהלו דיונים ממושכים, בהם השתתפו גם נציגי משרד המסחר והתעשייה. עד סוף 1963 לא הגיעו הדיונים לכלל סיכום.

בספטמבר 1964 נחתם הסכם בין אלדא, מטעם חברות דיזנגוף מערב אפריקה, „אמירן“ ובעלי מניותיהם לבין המנהל האזורי לשעבר של החברה, בשמו וכן בשם מנהלה הכללי לשעבר ובשם חברות אחדות הקשורות אתן (להלן — הקבוצה). בין היתר קובע ההסכם: מניות המנהל האזורי לשעבר בחברת דיזנגוף ומניות, שהוא החזיק יחד עם אחרים מהקבוצה בחברת „אמירן“ ובחברות בת שלה, יועברו ללא תמורה לחברת אלדא. דיזנגוף, „אמירן“ ובעלי מניותיהן מוותרים על כל תביעה, שהייתה להם ביחס לזכויות בחברות אפריקאיות, שמניותיהן רשומות בשם הקבוצה; מניות של שתי חברות יישארו בידי דיזנגוף, ותמורת ויתור מצד הקבוצה על כל התביעות בקשר למניות אלה תשלם חברת דיזנגוף לקבוצה סך 9,000 ל"י. בסילוק כל שאר התביעות והעניינים התלויים ועומדים בין הצדדים תשלם הקבוצה לאלדא סך 320,000 ל"י. כן תשלם סך 9,500 ל"י תמורת ייזום והקמה של מפעל תעשייתי באחת מארצות אפריקה ובעד שירותים, שניתנו לקבוצה באותה ארץ. תשלום נוסף, שלפי אומדן אלדא יגיע ל-2,500 ל"י, הותנה בהוצאות הכספיות של עסקה, שנעשתה על ידי הקבוצה באותה ארץ. לפי הערכת אלדא מגיע הסכום הכולל, שיתקבל לפי ההסכם הנ"ל, ל-420,800 ל"י. מסכום זה נשארה יתרה בסך כ-160,000 ל"י, שעל הקבוצה לשלמה בשלגשה תשלומים שווים תוך שנתיים מתאריך חתימת ההסכם.

מתוך הסך של 420,800 ל"י נזקפו בספרי החברה 30,000 ל"י לפרעון מגיות, שהחזיק המנהל האזורי לשעבר ולא פרע אותן, וסך 390,800 ל"י נזקף כולו להכנסות החברה בשנת 1962/63.

באוגוסט 1963 סוכם בין בעלי המניות לבין המשרד, שבעלי המניות, לרבות הממשלה, יכסו הפסדים לפי חלקם בהון המניות. עד סוף דצמבר 1963 קיבלה החברה על חשבון כיסוי הפסדים מבעלי המניות סך 1,440,000 ל"י. מחמת חילוקי דעות בין שני בעלי מניות בדבר הבעלות על חלק מהמניות לא קיבלה החברה עד סוף 1963 סך 360,000 ל"י. לאחר שיושבו חילוקי הדעות בין שני בעלי המניות על ידי בוררות, קיבלה החברה את יתרת הסכומים על חשבון כיסוי הפסדים, כך שהסכום הכולל הגיע ל-1,800,000 ל"י. עוד לא נקבע, אם יראו סכום זה כהגדלת הון, הלוואה או מענק.

לפי תחזית של אלדא עמדה חברת דיזנגוף לפעול עד ספטמבר 1963 תוך הפסדים, שניתן להקטינם רק בהדרגה.

לפי מאזן מבוקר של החברה ל-31.3.1964 מסתכם ההפסד הנצבר ב-5.71 מליון ל"י בקירוב — עלייה של 0.87 מליון ל"י לעומת ההפסד הנצבר המתוקן ל-31.3.1963. לפי הדו"ח הכספי נובע ההפסד בשנת 1963/64 מהמקורות הבאים:

כ-542,000 ל"י הוצאות מימון, שלדעת הנהלת החברה היו דרושות בעיקרן בגלל הפסדי השנים הקודמות; כ-132,000 ל"י הפרשה למס הכנסה בסניפים באחת הארצות, שפעלו ברווח; וכ-839,000 ל"י הפסד תפעולי; מאידך הוקטן ההפסד בסך כ-642,000 ל"י עקב שיערוך של נכסי דלא נידיי בסניפים.

לפי הערכת המשרד, המסתמכת על דו"ח הסניפים ועל בדיקות במקום של נציגי הנהלת אלדא, לא היו לסניפים אחרי אפריל 1964 הפסדים נוספים: בארץ אחת פועלים הסניפים תוך רווחיות ובארץ שנייה הגיעו לאיזון.

משק הקמחים והחיטים

דו"ח שנתי 14, עמ' 285

ההסדר עם טחנות הקמח

ההסדר, לפיו הייתה הממשלה מוסרת לטחנות חיטים לטחינה תמורת תשלום, ומוכרת את הקמחים בעצמה, בוטל באמצע 1962. מאז רוכשות הטחנות את החיטים ממחסני הממשלה במחיר של 250 ל"י הטון, והן מורשות למכור את הקמחים בלא פיקוח. בדעת המשרד היה לחתום עם כל בעל טחנה חוזה, שיכלול את הפרטים המתייחסים להסדר החדש. עד סוף 1963 לא נחתמו החוזים מחמת חילוקי דעות לגבי מספר שאלות שלא יושבו בעוד מועד. אחת השאלות התייחסה לעודפי טובין מעל לכמות סטנדרדית. שהטחנות מוכרות לפי הרשאות משרד החקלאות; בעלי הטחנות מכרו את עודפי הסובין בשוק החופשי, ואילו משרד החקלאות תבע, שכל הסובין יימכרו לפי הרשאותיו. לא הושג הסכם גם בנוגע לשאלה, אם המחיר הרשמי של סובין מתייחס לטון ברוטו (כולל שקים) או נטו; בינתיים מכרו הטחנות את הסובין לפי משקל ברוטו. בעלי הטחנות קיבלו אשראי בהיקף הדרוש למימון צריכה

חודשית של חיטים, וחויבו להחזיק מלאי חיטים וקמחים לפי שיעור מסוים מן האשראי ;
הטוחנים לא הסכימו לשיעורי הריבית על האשראי ולמכסות המלאי.

עד סוף 1964 לא הושגו הסדרים מוסכמים ברוב השאלות הנדונות. המשא והמתן על
שאלות אלה נערך במסגרת דיון כולל על בעיות היסוד של הסדרת הענף.

הפיקוח על הטחנות

המשרד ובעלי הטחנות ניהלו דיונים על חתימת חווי אחסנה חדשים, שיקבעו את אחריותו
של בעל הטחנה למלאי החיטים הממשלתי, המוחזק ברובו בממגורות שליד הטחנות. עד
אוקטובר 1963 לא הסתיימו דיונים אלה ולא נחתמו החוזים בגלל חילוקי דעות על שיעור
הפחת, שיוכר כסביר.

במאסר 1964 הגיע המשרד להסכם בדבר שיעור הפחת, שנקבע ב-0.225% ; בעקבות
הסכם זה נערכו חוזים ריטרואקטיביים עם בעלי הטחנות.

הביקורת עמדה על הצורך, שהמשרד יפעיל פיקוח יעיל על קיום חובתם של בעלי הטחנות
להחזיק מלאי ביחס מסוים לאשראי הניתן להם.

מדור הטחנות של המשרד בודק מדי חודש בחודשו, מהו מלאי הקמחים המוחזק על ידי
הטחנות בהשוואה לאשראי הניתן להן ; אך בדיקה זו נעשית רק על פי הדו"חות של
בעלי הטחנות ; עוד לא נערכו בדיקות פיסיות לאימות דיווח זה.

משרד מבקר המדינה ערך בדיקה מסורגת של ריכוזי הדו"חות, שהוכנו על ידי מדור
הטחנות לתודשים אוגוסט עד אוקטובר 1964. הבדיקה העלתה, ש-9 מתוך 20 טחנות,
שפעלו בזמן זה, החזיקו מלאי בשיעור קטן מן הנדרש לפי האשראי שקיבלו ; אחת
מהן החזיקה רק 15% עד 24% מהמלאי הנדרש.

טחנות, שאינן שומרות על מכסת המלאי, חייבות לשלם הפרשי ריבית על האשראי
שניתן להן. המשרד מחייב את בעלי הטחנות, שלא החזיקו במלאי הדרוש, בהפרשי
הריבית, אולם בסוף 1964 היה קיים פיגור בעריכת החיובים.

יבוא בשר קפוא

דו"ח שנתי 14, עמ' 289

בקיץ 1962 אירעה תקלה בהובלה ובאחסון של בשר קפוא מיבוא, שגרמה לקלקול של כ-300
טון בשר. ההיקף הכספי של הנזק הגיע ל-120,000 ל"י בקירוב. המנהל הכללי של המשרד
מינה בינואר 1963 ועדה לבדיקת הנסיבות, שהביאו לפגימת הבשר. עד סוף דצמבר 1963
לא סיימה הוועדה את עבודתה.

הוועדה הגישה בפברואר 1964 דין וחשבון למנהל הכללי. בסיכום הדו"ח צוין, שאפשר
להטיל את האחריות לנזק שנגרם על שלושה גורמים בשל מחדליהם : בית הקירור,
השירותים הווטרינריים והמשרד. במאי 1964 הסכים בית הקירור, בו אירעה התקלה,
לשלם למשרד פיצוי בסך 41,500 ל"י.

הוועדה המליצה על צעדים למניעת הישנות תקלות דומות. ביולי 1964 ערכה יחידת המבדק הפנימי של המשרד ביקורת על הגשמת ההמלצות, ונקבע, שחלק גדול מהן מבוצעות; יחידת המבדק הפנימי עוקבת אחר שיפורים נוספים ואחר ביצוע המלצות, שהיא הגישה בעצמה.

חוקיות עסקאות יהלומים

דו"ח שנתי 14, עמ' 290

לפי צו יצוא יהלומים, תשי"ט—1959, אסור להחזיק יהלומים או להעביר את הבעלות בהם אלא למטרות יצוא ולפי היתר בכתב מאת המפקח על היהלומים. יהלומן, המקבל הקצבה ליבוא יהלומים או היתר להעברתם, נדרש לחתום על התחייבות יצוא. שעל פיה עליו למכור לאוצר תוך 3—4 חודשים דולרים בסכום השווה לערך היהלומים בתוספת הערך המוסף. המפקח לא הוציא היתרים להעברת יהלומים, אלא אם נתבקש על ידי אחד הצדדים לעסקה, ולא הקפיד, שכל מי שקונה יהלומים בארץ יחתום על התחייבות יצוא חדשה, אלא ראה את בעל התחייבות המקורית אחראי למילויה. הביקורת עמדה על כך, שאין להשלים עם מצב, שבו עסקאות רבות בענף אינן חוקיות, וציינה, שעל המפקח להקפיד על הוצאת ההיתרים או לזווג שינוי הצו כדי לחסל את הפער בין מה שדורש החוק לבין מה שקיים במציאות.

בסיכומיה והצעותיה של ועדת הכספים לדו"ח 14 (ראה להלן עמ' 664), קבעה הוועדה, בעקבות ממצאי הביקורת ובשים לב לפסק הדין הנזכר בדו"ח, שנוצרו תנאים, שהעוסקים בענף היהלומים נדחקים למצב של מפירי החוק ללא אפשרות להגן על עצמם. הוועדה דרשה ממשרד המסחר והתעשייה למצוא לשאלה זו, בתיאום עם מבקר המדינה, פתרון חוקי, שיהלום את הצרכים המוצדקים של העוסקים בענף ואת צורכי הפיקוח עליו כאחד.

בדו"ח האוצר על ביצוע הצעות ועדת הכספים לדו"ח השנתי 14 מינואר 1965 נמסר: לאור המלצות ועדת הכספים קיים המשרד דיונים נוספים, והגיע למסקנה, כי במצב החוקי הקיים לא ניתן לוותר על החיוב בהיתר ספציפי להעברת יהלומים מאיש לאיש מבלי לסכן בכך קשות את תוקפן ואפשרות אכיפתן של ההתחייבויות ליצוא. אין המשרד סבור, שהוא רשאי להטיל סיכון זה על משק מטבע חוץ ואין הוא רואה עתה דרך לזווג שינוי בחוקים הקיימים. המשרד יפעל להבטיח ככל האפשר את ביצוע התקנות הקיימות. המשרד ידאג, כי כל בקשה להיתר תידון ללא השהייה, ואם יצריך הדבר כוח אדם נוסף, ידאג המשרד לקבלתו. עם חידוש הרשיונות בסוף נובמבר 1964 פנה המפקח על היהלומים לכל בעלי רשיון עיסוק ביהלומים, העמידם על דרישות החוק, והזהירם על הסיכון, שיטלו על עצמם אם יעבירו או יקבלו יהלומים ללא היתר. משרד מבקר המדינה יעקוב אחר התפתחות העניין בעתיד.

יצוא חוטי כותנה

דו"ח שנתי 14, עמ' 297; דו"ח שנתי 13, עמ' 169

רוב המטוויות אוגדו בשנים 1959—1961 לפי יזמת המשרד בשתי חברות שיווק. לפי הסכם בין המשרד לחברות היה על המשרד לכסות את הפסדיהן מעסקאות יצוא. עד סוף

1963 לא נערך חשבון סופי עם אחת מחברות השיווק בדבר גובה ההפסד מעסקאות יצוא של השנים 1959—1961. יתרת ההפסד — לאחר שהמשרד שילם לחברה זו 30,000 ל"י על החשבון — הסתכמה לפי אומדן המשרד ב-50,000 ל"י, ולפי תביעת החברה ב-87,000 ל"י. לפי דרישת המשרד המציאה החברה במאי 1964 פירוט החשבונות, אולם הם לא היו מאושרים על ידי רואה חשבון. בינואר 1965 דרש המשרד מהחברה להמציא לו חשבונות מאושרים.

על פי המלצת המשרד זיכה החשב הכללי באוגוסט 1961 שבע מטוויות ב-50% מדמי הארנונה לפיצוי נזקי מלחמה לשנת 1961/62. במסגרת ההסדרים לעידוד היצוא, המשרד לא בדק, אם יצוא המטוויות הגיע באותה שנה ל-50% מתפוקתן, דבר שהוא לפי ההסדר הקיים תנאי להחזרת מחצית דמי הארנונה. בנובמבר 1962 דרש המשרד מהחברות להמציא לו אישורים של רואי חשבון בדבר תפוקתן ויצואן בשנת 1961/62. שתי מטוויות לא המציאו אישורים, וזיכוין בסך כ-23,500 ל"י בוטל. חישובים, שערך משרד מבקר המדינה הראו, שארבע מהן לא הגיעו ליצוא של 50% מתפוקתן. משרד המסחר והתעשייה ניגש לבדיקת העניין.

הבדיקה הועברה לחשב הכללי, ועוד לא הוחלט סופית על זכאותן של המטוויות להחזר.

בספטמבר 1961 הוקמה על פי צו קרן ליצוא מוצרי כותנה המשלמת תמיכות על יצוא חוטי כותנה ומוצריה, וניזונה מהיטל על כותנה גולמית. לפי מאזן ביניים של הקרן ל-30.9.1963 הסתכמו החובות על חשבון היטלים, שזמן פרעונם עבר, ב-1,321,000 ל"י בקירוב.

לפי הקרן ל-30.11.1964 ירדה יתרת החובות האמורים לסכום של 819,000 ל"י, מזה סכום של 792,000 ל"י, שחייבות שתי מטוויות הנמצאות בפירוק על ידי כונס הנכסים הרשמי. הירידה בחובות בסך כחצי מליון לירות נבעה בעיקרה מכך, שאחת מחברות השיווק שילמה את חובה של מטווייה, שעמדה עמה בקשר ושהייתה בתהליך של פירוק. התשלום נעשה במסגרת סידור-חשבונות כולל עם חברת השיווק בנוגע להיטלים על מלאי חוטי כותנה, תמיכות על יצוא וקנסות על אי ביצוע היצוא.

בדיקת החשבונות העלתה בהם שתי טעויות, שכתוצאה מהן זוכתה החברה בסך כ-142,000 ל"י מעל המגיע לה. בעקבות הביקורת החל המשרד לברר את החשבונות מחדש.

עורות עיזים וכבשים

דו"ח שנתי 14, עמ' 299; דו"ח שנתי 13, עמ' 175

מאז אוגוסט 1961 קיימת, באישור המשרד, בענף הבורסקאות של עורות עיזים וכבשים התאגדות של רוב חברי הענף, הפועלים יחד ביבוא שלחים ובשיווק התוצרת בארץ ובחוץ-לארץ. ליד ההתאגדות הוקמה קרן השוואה, הניזונה מכספי היטל על שלחים ועורות, וממנה משתלמת ליצואנים תמיכה על היצוא. ההיטל נגבה שלא על פי צו.

באוגוסט ובספטמבר 1964 פורסמו צווים הקובעים בסיס חוקי לקרן ולהיטל.